

Мельник Володимир Петрович
*Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри муніципального права
та адміністративно-правових дисциплін Інституту права ім. І.
Малиновського Національного університету «Острозька академія»,
доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

ІНКЛЮЗИВНА (СПЕЦІАЛЬНА) ОСВІТА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Утвердження України як демократичної, соціальної та правової держави на сучасному етапі державотворення тісно пов'язане із організацією та проведенням комплексного реформування соціального захисту осіб з інвалідністю на основі посилення взаємодії суспільства і держави з стратегічних соціальних проблем, підвищення дієвості, ефективності та доступності системи конституційних соціальних прав [1]. М.І. Іншин, Д.І. Сіроха наголошують на тому, що глибинна та системна трансформація суспільства і держави, яка викликана нагальною потребою якісних та системних змін, вимагає належного соціального захисту як важливої складової соціального благополуччя суспільства, у тому числі підтримки соціально вразливих категорій громадян[2, с.14].

Одним із найбільш системних та загрозливих викликів сьогодення, які стоять перед суспільством та державою є збільшення чисельності осіб з інвалідністю і, зокрема, дітей з інвалідністю. Так, щороку в Україні збільшується кількість дітей з різними захворюваннями. Лише за період 2003-2013р.р. чисельність дитячого населення знизилася на 19% а, натомість загальна чисельність дітей з інвалідністю збільшується на 0,5%. При цьому, вже на початок 2014 року, чисельність таких дітей становила 167 059 осіб[3]. При цьому, тільки за останні роки чисельність таких дітей зросла на 20%[4]. Однак наразі в Україні відсутній належний, якісний реєстр таких осіб, що очевидно, формує нові виклики перед сьогоденням. Збільшення чисельності дітей з інвалідністю в Україні зумовлює формування якісно нових підходів до розбудови системи соціального захисту, яка б стимулювала попередження інвалідизації, якісну ранню реабілітацію та інтеграцію таких людей у суспільство та державу.

Важливим кроком на шляху розв'язання цих проблем є розвиток в Україні інклюзивної (спеціальної) освіти[5].

За своєю суттю, інклюзивна (спеціальна) освіта виступає: 1) передумовою формування інклюзивного суспільства; 2) комплексною та інтегрованою організаційно-правовою формою соціального захисту дітей з інвалідністю. Свого часу, питання нормативно-правового забезпечення інклюзивного навчання закріплено на основі порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах[6]. Разом із тим, розвиток інклюзивної (спеціальної) освіти не набув системного характеру, що пов'язано із наступним: а) відсутність належного суспільного визнання та розуміння дітей з інвалідністю; б) відсутність належних механізмів реалізації права на освіту дітей з інвалідністю; в) відсутність належних законодавчих механізмів функціонування інклюзивної (спеціальної) освіти; г) відсутність достатніх механізмів урахування особливих освітніх потреб дітей з інвалідністю; г) відсутність системного державного та громадського супроводу дітей з інвалідністю; д) відсутність ефективного державного нагляду та громадського контролю.

Першим законодавчим кроком на шляху розвитку в Україні інклюзивної (спеціальної) освіти стало ухвалення Верховною Радою України 23.05. 2017 р. Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»[7]. Цим Законом було встановлено, що інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство. При цьому, психолого-педагогічна, корекційно-розвиткова та інша допомога особам з особливими освітніми потребами в системі освіти надається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з урахуванням їхніх потреб, визначених в індивідуальній програмі розвитку особи з особливими освітніми потребами. У той же час, у ухваленому парламентом 5.09.2017р. новому Законі України «Про освіту»[8] більш докладно регламентуються законодавчого забезпечення інклюзивної (спеціальної) освіти. Принциповими новелами цього Закону стали наступні: 1)заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або

спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами; 2) заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей; 3) особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання; 4) особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки; 5) психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру; 6) корекційно-розвиткові послуги (допомога) - це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення; 7) органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами; 8) психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

Тенденціями законодавчого забезпечення інклюзивної (спеціальної) освіти у системі соціального захисту дітей з інвалідністю є наступні: 1) розвиток інклюзивного суспільства; 2) підвищення ефективності, дієвості та доступності права дітей з інвалідністю на інклюзивну (спеціальну) освіту; 3) запровадження державної підтримки закладів освіти, де запроваджено інклюзивну (спеціальну) освіту; 4) розробка проекту закону про інклюзивну (спеціальну) освіту, з урахуванням позиції експертів, інститутів громадянського суспільства та держави; 5) ухвалення закону про інклюзивну (спеціальну) освіту; 6)

запровадження дієвого моніторингу щодо реалізації дітьми з інвалідністю права на інклюзивну (спеціальну) освіту.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254-к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Іншин М.І., Сіроха Д.І. Соціальний захист в Україні: сутність, проблеми та перспективи/М.І. Іншин, Д.І. Сіроха// Актуальні проблеми соціального права. Випуск II: науково-практичний посібник //збірник статей учасників всеукраїнських соціальних програм(заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2015р./за загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. – К.: ПВГОІ «ІРСТ Україна», 2016. – С.14.

3. В Україні щороку зростає кількість дітей з інвалідністю: //[Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/1017747-v-ukrajini-schoroku-zrostaе-kilkist-ditey-z-invalidnistyu.html>.

4. В Україні кількість людей з інвалідністю зросла до 2,6 млн. і становить 6%//[Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/281117-v-ukrajini-kilkist-lyudey-z-invalidnistyu-zroslo-do-26-mln-i-stanovyt-6-naselennya>.

5. Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації. Досвід. Перспективи. Результати: //[Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.adm-km.gov.ua/?p=26132>.

6. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011р.№872//Урядовий кур'єр від 20.08.2011р., №153.

7. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 23.05. 2017р. № 2053-VIII//Відомості Верховної Ради України. – 2017. – №30. – Ст.332.

8. Про освіту: Закон України від 5.09.2017р. № 2145-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2017. – №38-39. – Ст.380.